

מים זכים

דורשי רשומות אמרו 'אין מים אלא תורה'
שנאמר 'היו כל צמא לכו למים' (ב"ק פב.)

פרשת וישב

- ג -

ג. ועוד צ"ע טובא בזה, דאי נימא דיהודה נמלך בדעתו, ושוב סבר שבעצם הייתה טעות בפסק הדין, ואין דינו של יוסף למיתה, אי"כ צ"ע מדוע אמר לאחיו 'באים להרוג ומברכים להקב"ה? אין אנו אלא מנאצים!'

והרי היי צריך לומר לאחיו דנפלה טעות בפסק הדין, ואם נהרוג את יוסף אין אנו אלא רוצחים! - ואי"כ שוב צ"ע טובא, מדוע העיר לאחיו רק על עניין הניאוף, ולא העיר להם על עניין איסור רציחה?

- ד -

והנראה בס"ד לומר בזה, דהנה כבר הקשו, דצ"ע כיצד דנו האחים את יוסף למיתה, והרי הם היו קרובים זה לזה, ועוד שהרי דיני נפשות בעי עשרים ושלשה דיינים, - ולכאוי יש לבאר בזה, דאע"פ דקיימו השבטים את התורה, אך מ"מ הרי זה היי רק בתורת אינו מצווה ועושה.

ובעצם מעיקר הדין קודם מתן תורה, גם קרובים היו כשרים להעיד ולדון, וכן לא היי צריך ב"י"ד של כ"ג, בכדי לדון בדיני נפשות, ודומיא דבני נח, שקיי"ל ברמב"ם (הל' מלכים פ"ט הי"ד) 'ובן נח נהרג בעד אחד ובדיין אחד בלא התראה, ועל פי קרובין.'

ולכן כיון שלא היי בנמצא, עדים ודיינים כשרים, שידונו את יוסף ע"פ דיני התורה ממש (בתורת אינם מצווים ועושים), לכן בכדי להעמיד את הדין על תילו, דנו האחים את יוסף בעצמם, שהרי כאמור מעיקר הדין קודם מתן תורה, גם קרובים היו כשרים להעיד ולדון, ולא היי צריך ב"י"ד של כ"ג בכדי לדון למיתה.

- ה -

ועתה נבוא ליישב בס"ד, את ג' הקושיות שהקשינו לעיל, - דהנה איתא בגמ' (ברכות מט.) דכל שאינו אומר ברית ותורה בברכת הארץ, לא יצא ידי חובתו.

ולפי"ז מאחר דהשבטים קיימו את התורה (בתורת אינם מצווים ועושים), לכן י"ל דהם היו צריכים להזכיר בברכת המזון שהיו מברכים, גם את הברית ותורה, בכדי שהיי בזה קיום מצות ברכת המזון, - דהרי כל שאינו אומר ברית ותורה, לא יצא ידי חובתו וכנ"ל, (והיינו, דהם היו מודים להקב"ה, על התורה שהוא עתיד לתת לבני ישראל).

ומעתה יש לבאר שפיר את כל ג' הקושיות הנ"ל, דהנה בקושיא האי הקשינו, מדוע יהודה אמר לאחיו 'אין אנו אלא מנאצים', והרי כיון שהשבטים דנו את יוסף למיתה ע"פ דין תורה, אי"כ אין בזה שום עבירה וכנ"ל.

ומעתה י"ל, דאין הכי נמי שבעצם מה שעמדו להרוג את יוסף, באמת לא הייתה בזה שום עבירה, ורק מ"מ אמר יהודה לאחיו, שאם יברכו כעת ברכת המזון, ויודו בברכתם להקב"ה על התורה שעתיד לתת לבניי, כאשר בו בזמן הם עומדים להרוג את יוסף, הרי 'אין אנו אלא מנאצים'.

כיון שכאמור הרי ע"פ דיני התורה ממש, הם לא היו יכולים לדון את יוסף למיתה, כיון שהם היו קרובים, וגם לא היי ב"י"ד של

והיי כפא"ר בא יוסף אל אחיו ויפשיטו את יוסף את כתנתו את כתנת הפסים אשר עליו: ויקחהו וישלכו אתו הבהר והבור רק אין בו מים: וישבו לאכל לחם וישאו עיניהם ויראו והנה ארחת ישמעאלים באה מגלעד וגמליהם נשאים נקאת וצרי ולט הזלכים להוריד מצרימה: ויאמר יהודה אל אחיו מה בצע פי נהרג את אחינו וכסינו את דמו: לכו ונמכרנו לישמעאלים ונדנו אל תהי בו פי אחינו בשרנו הוא וישמענו אחיו: (לז, כג-כו.)

כשיוסף נשתלח מאביו לילך אצל אחיו, כיון שראו אותו חשבו עליו להורגו, שנאמר 'ויאמרו איש אל אחיו... ועתה לכו ונהרגוהו, והם עומדים ומשליכין אותו לבור, ואומרים: נאכל ונשתה, ואח"כ אנו מושכים אותו, ומעלים והורגים אותו.

אכלו ושתו, באו לברך (ברכת המזון), אמר להם יהודה: באים להרוג ומברכים להקב"ה? אין אנו אלא מנאצים! - מהו 'מה בצע פי נהרג את אחינו', אמר להם יהודה: 'בצע ברך נאף ה', אלא לכו ונמכרנו לישמעאלים: (פסיקתא רבתי, פרשה י אות יג, - וכע"ז בתחומא פר' כי תשא, אות ב.)

ולכאוי צ"ע טובא בדברי המדרש הנ"ל מג' צדדים, וכדלהלן.

- א -

א. הנה המפרשים האריכו לבאר, את מעשה מכירת יוסף, וביארו כל אחד לפי דרכו, שהשבטים דנו את יוסף למיתה ע"פ דין תורה, ואכמ"ל בזה.

ומעתה לכאוי צ"ע טובא בדברי המדרש הנ"ל, מדוע יהודה אמר לאחיו, 'באים להרוג ומברכים להקב"ה? אין אנו אלא מנאצים!' - והרי כיון שהשבטים דנו את יוסף למיתה ע"פ דין תורה, אי"כ אין בזה שום עבירה, ומהו 'אין אנו אלא מנאצים?'

- ב -

ב. וגם אי נימא דיהודה הירר שוב, במה שדנו לפני כן את יוסף למיתה, ונמלך יהודה ושוב סבר שבעצם הייתה טעות בפסק הדין, ואין דינו של יוסף למיתה, מ"מ אכתי צ"ע טובא, מה הביאור במה שאמר לאחיו, 'באים להרוג ומברכים להקב"ה? אין אנו אלא מנאצים!', דהרי אכתי לא מובן מדוע הם מנאצים.

דהא כל מה שמצינו את עניין 'מנאץ' בברכת המזון, זהו רק במי שרוצה לברך ברהמ"ז אחרי שאכל מאכל שהיי אסור באכילה, [או לאחר שאכל מאכל שבא לו ע"י גזילה, ואפי אמ קנהו בשינוי מעשה, לדעת חלק מהפוסק], שעליו נאמר שאין לו לברך על אכילתו ברהמ"ז, כיון שאינו אלא מנאץ.

וכן מצינו לגבי לולב הגזול, שגם כה"ג שקנהו בשינוי מעשה, מ"מ אין לברך עליו, וכן הוא בשאר המצוות שבאו לידו בגזילה, (עי' בשו"ע או"ח סי' קצו, א, ובמשני"ב סי' קד, ובשו"ע או"ח סי' תרמט, א, - ועי' במשני"ב שם סי' ק).

אך לגבי מי שעובר עבירות שאינם קשורות לאכילתו שאכל כעת, או ללולב שרוצה כעת ליטול, הרי לא מצאנו בזה שייחשב כמנאץ בברכתו, כיון שאין שום קשר ושייכות בין העבירות שלו, ובין מה שרוצה לברך כעת על אכילתו או על הלולב, - ואי"כ שוב צ"ע טובא, מה הביאור במה שאמר יהודה לאחיו, 'באים להרוג ומברכים להקב"ה? אין אנו אלא מנאצים'.

כ"ג, (ורק מ"מ דנו את יוסף בדין אמת, ע"פ עיקר הדין שהי נהוג לפני מתן תורה וכנ"ל).

וא"כ טען יהודה לאחיו, דלא שייך להודות ולשבח להקב"ה בברכת המזון, על התורה שעתידי לתת לבנ"י, ובו בזמן לדון את יוסף למיתה, שלא ע"פ דיני התורה שהקב"ה עתיד לתת, - כיון דאם התורה היא מתנה טובה, שאנו מודים עלי' להקב"ה, הרי ראוי לנו לקיימה בכל פרטיה ודקדוקיה, גם עוד לפני שניתנה התורה, - ומעתה מבואר שפיר מה שאמר יהודה לאחיו, 'באים להרוג ומברכים להקב"ה? אין אנו אלא מנאצים'.

- 1 -

ומעתה מיושבת שפיר גם הקושיא ה' שהקשינו לעיל, דצ"ע מה הקשר והשייכות בין מה שעמדו להרוג את יוסף, ובין מה שעמדו לברך ברכת המזון, ומדוע אם הם ייהרגו את יוסף, הרי הם מנאצים בברכה"ז וכנ"ל.

ולהנ"ל מבואר שפיר, שהניאוף הוא בברה"מ"ז גופא, במה שהם מודים להקב"ה, על התורה שעתידי לתת לבנ"י, בזמן שהם עצמם עומדים להרוג את יוסף, שלא ע"פ דיני התורה העתידה להיתן לישראל וכנ"ל.

ובזה תתישב שפיר גם הקושיא ה' שהקשינו לעיל, דצ"ע מדוע יהודה העיר לאחיו רק על עניין הניאוף, ולא העיר להם על עניין איסור רציחה, והרי איסור רציחה הוא איסור הרבה יותר חמור מניאוף, והי' צריך לומר להם, דאם נהרוג את יוסף אין אנו אלא רוצחים וכנ"ל.

ולהנ"ל מבואר שפיר, דיהודה לא יכל להעיר להם על עניין איסור רציחה, כיון שהרי דנו את יוסף למיתה בדין אמת, ע"פ הדינים שהיו נהוגים קודם מתן תורה וכנ"ל, וכל מה שיהודה יכל להעיר להם, הי' רק על עניין הניאוף, וזהו שאמר להם, 'באים להרוג ומברכים להקב"ה? אין אנו אלא מנאצים', ודו"ק ונפלא.

- 2 -

ואמנם אע"פ שכל הפילפול הנ"ל, נפלא ביותר כשלעצמו, - אך מ"מ בעצם ההנחה שהנחנו, שהשבטים הזכירו בברה"מ"ז שלהם, את הברית ותורה"ז וכנ"ל, יש מקום לפלפל ולדון מנ"י צדדים, שיתכן לומר שהשבטים לא הזכירו בברה"מ"ז שלהם, את הברית ותורה"ז, (ואזי נצטרך לחפש יישוב אחר, לכל מ"י הקושיות הנ"ל), וכדלהלן.

א. הנה נחלקו הפוס', האם הא דבעי להזכיר בברה"מ"ז 'ברית ותורה' הוא דין מדאו', או"ד דהוא רק מתקנת צו"ל, (עיי במיאור הלכה ס"י קפז, בד"ה מחזירין אותן, ובחזו"מ או"ח ס"י כח אות ז).

והנה האחרונים דנו, האם האבות קיימו (בתורת אינם מצווים ועושים) גם את כל הדינים דמדברנן, או"ד שהם קיימו רק את המצוות שמדאו', (עיי במש"כ בזה החיד"א בפתח עינים', חולין פרק א, - ועוד אחרונים דנו בזה, אך אמכ"ל).

ומעתה אי נימא שהאבות לא קיימו את הדינים דמדברנן, אי"כ להנך דס"ל שהזכרת ברית ותורה הוא רק מדברנן, יעלה דלכאוי"ל, שהשבטים לא הזכירו את הברית ותורה בברה"מ"ז שלהם, - ולהצד זה נפל כל הפילפול שפילפלו לעיל.

- 3 -

ב. הנה הסתפקה הגמ' (ברכות כ,): האם נשים חייבות בברה"מ"ז מדאו', או"ד דכל חיובן הוא רק מדברנן, - ובתוס' (שם, בד"ה נשים) ביארו את צדדי הספק, **שמצד אחד יש לדון, שכיון שנשים אינן לא בברית ולא בתורה, אי"כ אולי אינן חייבות בברה"מ"ז מדאו', כיון דקיי"ל דמי שלא אמר בברית ותורה בברה"מ"ז, לא יצא יד"ח, (ולדעת התוס' הזכרת ברית ותורה הוא מדאו'), ולכן י"ל דנשים אינן חייבות בברה"מ"ז מדאו'.**

ומצד שני יתכן לומר, שנשים כן חייבות בברה"מ"ז מדאו', ואע"פ שאינן שייכות בברית ותורה, - והיינו שבברה"מ"ז שלהן באמת הזכרת ברית ותורה אינה מעכבת, - וזה לשונו של התוס' שם: 'והשתא קא מבעיא ליה, כיון דלא מצו למימר ברית ותורה, לא הוה אלא מדברנן, - או דלמא כיון דלא שייך בהו (ברית ותורה) הוה שפיר דאורייתא, והא דלקמן (דהזכרת ברית ותורה מעכבת) מייירי באנשים דשייכי בברית ותורה', עכ"ל.

ולכאוי"צ"ב בזה, דאם הזכרת ברית ותורה, הוא חלק מהותי מברה"מ"ז דהוא לעיכובא וכנ"ל, אי"כ מה הביאור בהאי צד, שיתכן שנשים חייבות בברה"מ"ז מדאו', משום שי"ל שאינן חייבות כלל בהזכרת ברית ותורה, כיון דלא שייכי בהו, - והרי אם הזכרת ברית ותורה הוא חלק מהותי מברה"מ"ז, אי"כ מדוע לפטור את הנשים מהזכרת ברית ותורה, ולתת להן נוסח אחר של ברה"מ"ז, והרי כולו ממקרא אחד וממצות עשה אחת קאטו.

- 4 -

ויתכן לבאר בזה, ע"פ מה ששמעתי מאמור"ר הגאון רבי חיים יעקב כגן שליט"א, ששאל את מרן בעל ה'אילת השחר' צ"ל, מדוע מודים בברכת הארץ שבברה"מ"ז, גם על יציאת מצרים: - ומרן צ"ל התפרך בהתלהבות והשיב לו, (בתירוגוס מאידיש) 'כאשר בן אדם אוכל כזית אחד, הרי הוא צריך להודות להקב"ה, על הכל בכל מכל', עיי"כ מאמור"ר הגאון שליט"א.

ושב שפיר גיסי הרה"ג ר' שרגא שטיינמן שליט"א, שבספר 'צדיק כתר יפרח' (פרק א) הובא בזה"ל, 'הגה"צ ר' איזיק שר צ"ל אמר: שאדם אוכל כזית אחד לך, ואגב כבר מודה על הכל, - והוסיף רבינו (הגרא"ל צ"ל) שבפעם צריך להודות כל רגע ורגע, אלא שכשיש כבר הזדמנות מודים על הכל, עכ"ל.

ומעתה נראה לבאר ולומר, דעצם החיוב בברה"מ"ז הוא, להודות להקב"ה על האכילה שאכל, ורק יש דין נוסף, שאגב ההודאה על האכילה צריך גם להודות להקב"ה על 'הכל בכל מכל', - וממילא מבואר שפיר, דלאנשים שיהיכל בכל מכלי שלהם, כולל גם את ה'ברית ותורה', אזי הם חייבים להודות גם על הברית ותורה, (וזהו גם לעיכובא, כיון שיש לברית ותורה שייכות לברכת הארץ, מחמת שבזכות קיבלו את הארץ, (עיי במשני"ס ס"י קפז, ז), אך לשנים שהיחל בכל מכלי שלהם, אינו כולל את הברית ותורה, אזי יש צד לגמ', שהן חייבות בברה"מ"ז מדאו', בלא הזכרת ברית ותורה.

אך באמת שורש חיובם של האנשים והנשים אחד הוא, שצריכים להודות על האכילה שאכלו, ואגב זה להודות להקב"ה על 'הכל בכל מכל', כל אחד לפי עניינו, וכלשונו של מרן בעל האילת השחר צ"ל הנ"ל.

ועתה נשוב לנידו"ד שכתבנו לדון, האם השבטים הזכירו ברית ותורה בברה"מ"ז שלהם, או"ד דהם לא הזכירו ברית ותורה, - דמעתה י"ל, דגם לדעת הסוברים שהזכרת ברית ותורה הוא מדאו' וכנ"ל (באות ז), אך מ"מ להאי צד שנשים חייבות בברה"מ"ז מדאו', ואינן צריכות להזכיר ברית ותורה וכנ"ל, אזי עולה שמדאו' מי שאינו שייך בברית ותורה, אינו צריך להזכיר ברית ותורה.

ואי"כ כיון שהשבטים לא קיבלו את התורה, לכן י"ל דהם לא היו שייכים בהודאה על התורה, כיון דאכתי לא קיבלוה, ואי"כ לצד זה י"ל, שהשבטים יכלו שפיר לקיים את מצות ברה"מ"ז (בתורת אינם מצווים ועושים), גם בלא הזכרת 'תורה', וכמו שמצינו בברה"מ"ז דנשים, כיון דהיחל בכל מכלי שלהם, אינו כולל את ההודאה על התורה, משום שלא קיבלוה, ואי"כ לצד זה יתכן לומר, שהשבטים לא הזכירו בברה"מ"ז שלהם הודאה על התורה, ואי"כ לצד זה שוב נצטרך לחפש יישוב אחר, לגמ' הקושיות שהקשינו לעיל.

[תי"ע בתנחומי פ"ר עקב אות ו, שהמעשה עם יהודה הנ"ל הוא שבנוסח אחר, ויתכן שלדבריו שם גם עמדו לברך ברכת 'המוציא', ואי"כ אכתי כל הפילפול הנ"ל לא יפה לגבי הנוסח של המדרש שם, ולי"פ].

**ניתן לזכות את הרבים ולהגדיל תורה ולהאדירה
ע"י הקלטת תגובות הערות והוספות**

בקו 'מים זכים': 02-633-5850

**כמו כן בקו זה ניתן להאזין
לתגובות שהתקבלו במערכת**

**המען לתגובות: יצחק זאב כגן
רח' נתיבות המשפט 81 מודיעין עילית
טל': 1515-271-55442 (תא קולי)
פקס: 02-655-0973 (מערכת נסיונית)
דוא"ל: A0527155442@GMAIL.COM**

ניתן לתרום להוצאת העלון, דרך עמדות 'נדרים פלוס' - נלעבור לקופות נוספות - להיכנס ל'קרבן צרכי הרבים' - ולגלוף לחשבנת המציאות: 'עלון מים זכים' - הדברים נכתבו לעורר לב המעיון בלבד - ניתן לקבל את העלון במייל, ע"י שליחת בקשה לחזאי של המערכת. להנצחת שמות לע"ב ולרפ"ש וכדו' (50), ובכל ענייני העלון, ניתן לפנות: 1515-271-55442 (תא קולי)